

Розділ 2 **КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО**

УДК 342:352.075(477)

Р. Б. Бедрій

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Проаналізовано проблемні питання конституційно-правового забезпечення місцевого самоврядування в Україні у контексті європейського досвіду. Зокрема вказано, що в нашій державі триває пошук оптимальної моделі організації місцевого самоврядування, також потребує вдосконалення правове забезпечення функцій і компетенції місцевих органів на основі принципів субсидіарності та децентралізації. Крім того, акцентовано на недостатньо чіткій конституційно-правовій регламентації різних системних рівнів місцевого самоврядування в Україні, а саме: територіальних громад, органів місцевого самоврядування й об'єднаних територіальних громад. Водночас наведене положення конституцій зарубіжних країн, які містять відповідні приписи. Зроблено висновок, що для успішної реалізації процесів децентралізації у нашій країні в контексті міжнародних стандартів дуже важливим є врахування прогресивного зарубіжного досвіду, включаючи здійснення порівняльно-правового аналізу конституційних положень зарубіжних країн та України щодо місцевого самоврядування й управління.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, територіальна громада, принцип субсидіарності, принцип децентралізації, зарубіжний досвід, європейські країни, конституційно-правове забезпечення.*

Постановка проблеми. Одним із основних пріоритетів здійснення конституційної реформи, становлення України як демократичної держави є розвиток місцевого самоврядування.

Кожна країна має свій унікальний досвід організації місцевого самоврядування й управління. Оскільки неможливо проаналізувати всі країни у цій сфері, вбачається за доцільне розглянути загальні тенденції конституційно-правового забезпечення місцевого самоврядування, характерні більшості країн Європи. Врахування європейського досвіду конституційного регулювання організації публічної влади на місцях є дуже актуальним для України, для здійснення ефективних реформ у цьому напрямі.

Стан дослідження. Проблеми місцевого самоврядування та децентралізації влади були предметом досліджень вітчизняних учених – представників науки конституційного, муніципального права, зокрема М. О. Баймуратова, О. В. Батанова, Ю. Ю. Бальція, В. І. Борденюка, Р. Ф. Гринюка, П. Ф. Гураля, В. М. Кампо, М. І. Корнієнка, П. М. Любченка, М. П. Орзіха, В. Ф. Погорілка, О. В. Прієшкіної, Ю. М. Тодики, О. Ф. Фрицького, Ю. С. Шемшученка та ін. Проте зазначені проблеми у контексті аналізу європейського досвіду конституційно-правового регулювання місцевого самоврядування потребують подальших ґрунтовних наукових пошуків, що й є **метою** нашої статті.

Виклад основних положень. Беззаперечним є факт, що важливе значення для проведення успішних реформ на національному рівні мають міжнародні стандарти й принципи організації місцевого самоврядування. Тому доречно згадати Європейську Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, підтриману на 15-й Європейській конференції міністрів, відповідальних за місцеве і регіональне управління (м. Валенсія, 15–16 жовтня 2007 року) й затверджену Комітетом Міністрів Ради Європи у 2008 році [1].

Серед основних принципів Європейської Стратегії можна виокремити:

- чесне проведення виборів, представництво й участь задля забезпечення реальної можливості для всіх громадян наявності свого голосу у вирішенні місцевих справ;
- відповідальність – відповідне реагування органів місцевого самоврядування на законні очікування та потреби громадян;
- ефективність і результативність й водночас найраціональніше використання ресурсів;
- відкритість і прозорість – забезпечення публічного доступу до інформації та полегшення розуміння стану ведення суспільних справ;
- верховенство права з метою забезпечення справедливості та політичної нейтральності місцевої влади у своїй діяльності;
- компетентність і спроможність, щоб забезпечити здатність представників та посадових осіб місцевої влади виконувати свої обов'язки;
- надійний фінансовий менеджмент – для забезпечення продуктивного використання публічних фінансів;
- підзвітність – для відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування за свої дії [1].

Реалізація зазначених принципів повинна забезпечити вдосконалення системи місцевого самоврядування й управління в країнах

Європи. Стосовно України, вбачається, що формування ефективної системи публічної влади на місцях у нашій державі є неможливим без урахування міжнародних орієнтирів, включаючи поряд із вказаними і принципи, визначені в Європейській хартії місцевого самоврядування 1985 р. та інших міжнародних актах у цій сфері.

На шляху реалізації міжнародних стандартів місцевого самоврядування в Україні є чимало проблем. Однією з них є пошук оптимальної моделі організації місцевого самоврядування. З цього приводу відомий вітчизняний учений М. Баймуратов зазначає, що законодавець досі не обрав такої моделі [2, с. 15]. Водночас дослідник указує, що основою такої моделі має бути відповідна доктрина місцевого самоврядування, яка буде орієнтиром у процесі її розробки та практичного втілення [2, с. 15]. У цьому контексті слушно видається позиція прихильників концепції муніципального дуалізму. Зокрема знаний вітчизняний науковець В. В. Кравченко справедливо зазначає, що сучасна практика становлення та розвитку місцевого самоврядування в різних державах світу вказує на неможливість однозначного визначення його природи, оскільки складно виокремити власне місцеві справи, які відрізнялися б від загальнодержавних, а функції місцевого самоврядування мають і приватно-правовий, і публічний характер [3, с. 390]. Отже, вчений підсумовує, що «...місцеве самоврядування одночасно містить елементи як державного, так і громадського утворення...» [3, с. 390].

Нині у Конституції держави закладена громадівська модель місцевого самоврядування, а в законодавстві переважають ознаки державницької моделі. Така ситуація суперечить принципам Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 року, що створює несприятливі умови для її реалізації в Україні. Вважаємо, що для України, на сучасному етапі оптимальною є громадівська модель місцевого самоврядування, як така, що має високий демократичний потенціал для розвитку ефективної системи публічної влади на місцях.

Іншою також складною вітчизняною проблемою є неналежне правове забезпечення функцій і компетенції місцевого самоврядування. В цьому контексті також мусимо зважати і на міжнародні стандарти, і на прогресивний досвід зарубіжних країн. Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року в преамбулі та статті 4 як ключові закріплює принципи субсидіарності та децентралізації при здійсненні влади на місцях [4]. Щодо визначення функцій і компетенції органів місцевого управління в європейських країнах, то вони, власне, ґрунтуються на вказаних принципах.

Пріоритетним для організації місцевої публічної влади є принцип субсидіарності, сутність якого полягає у здійсненні муніципаль-

них функцій зазвичай тими органами, які мають найтісніший контакт із громадянином. Тобто, якщо самоврядні органи можуть самостійно вирішувати питання місцевого значення, вищі структури не вправі втручатися у цю сферу.

Водночас принцип субсидіарності в окремих країнах Європи закріплено на конституційному рівні. Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 118 Конституції Італії, адміністративні функції належать до відання комун, за винятком тих, які для забезпечення єдиних підходів віднесені до провінцій, метрополітенських міст, регіонів і держави за дотримання принципів субсидіарності, диференційованості та пропорційності [5].

Відповідно до ч. 2 ст. 28 Основного Закону Федеративної Республіки Німеччина, громадам має бути надано право регулювати в межах закону під свою відповідальність усі справи місцевої спільноти [6].

У цьому контексті слушно видається позиція М. Баймуратова щодо України, який вважає, що принцип субсидіарності, виконуючи роль ефективного інструментального методу децентралізації, забезпечить у нашій державі як повсюдність самоврядування, так і його реальність та ефективність [2, с. 17]. Згідно з цим принципом, зазначає вчений, соціальні проблеми мають вирішуватися на найнижчому або на найвіддаленішому від центру рівні, на якому це можливо й ефективно: центральна влада має відігравати «субсидіарну» (допоміжну), а не «субординативну» (підрядну) роль, беручись тільки за ті завдання, які не можуть бути ефективно виконані на місцевому (локальному) рівні [2, с. 17].

Щодо принципу децентралізації, то на його основі формується функціональна організація місцевого самоврядування в багатьох європейських країнах.

Зокрема, у ст. 1 Конституції Французької Республіки встановлено, що її організація є децентралізованою [7]. Частина 2 ст. 162 Конституції Бельгії містить припис про те, що законом закріплюється застосування принципу децентралізації повноважень на користь провінційних і комунальних установ [8]. Згідно з параграфом 6 глави 11 Конституції Швеції, адміністративні функції можуть бути передоручені комунам [9]. Як зазначає з цього приводу П. М. Любченко, для багатьох європейських країн актуальним є питання підвищення ефективності публічного управління, основним способом вирішення якого розглядається децентралізація, в межах якої регіональне та місцеве самоврядування вбачається більш раціональним і результативним [10, с. 53].

Децентралізація є свого роду політичною ідеєю, суть якої полягає в тому, що місцеві органи влади отримують певну політичну й економічну автономію разом із новими функціями та ресурсами. Водночас потрібно враховувати, що децентралізація може здійснюватися різними способами: або шляхом деконцентрації повноважень, коли останні передаються державою територіальним громадам, і фактично стають їх власними повноваженнями, або методом делегування повноважень органами державної виконавчої влади на рівень місцевого самоврядування на визначений термін.

Нині в Україні виникла ситуація, коли повноваження делегуються з боку виконавчої влади органам місцевого самоврядування. Водночас потрібно зазначити, що найважливіші з них (земельні питання, реєстрація комунальної власності, встановлення тарифів на комунально-побутові послуги тощо) виконавча влада залишає за собою, суттєво зменшуючи доходи місцевих бюджетів.

На нашу думку, можна погодитись із позицією фахівців, які вважають, що найефективнішою для України на сьогоднішній день є деконцентрація повноважень виконавчої влади з подальшою їх передачею органам, які здійснюватимуть ці повноваження як свої [2, с. 17].

Варто нагадати положення ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування, де встановлено, що органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене із сфери їхньої компетенції та вирішення якого не доручене жодному іншому органу; повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, зазвичай мають бути повними та виключними [4].

Наступним проблемним питанням для України, на якому хотілося б акцентувати, є недостатньо чітка конституційно-правова регламентація системних рівнів місцевого самоврядування. Зарубіжний досвід засвідчує, що системна організація місцевого самоврядування значною мірою залежить від адміністративно-територіального устрою, хоча існують деякі особливості вирішення цих питань у зарубіжних країнах.

Європейська практика організації та конституційно-правового забезпечення місцевого самоврядування свідчить про наявність декількох інституційних рівнів.

Перший рівень – це первинний суб'єкт місцевого самоврядування – територіальні колективи (громади, комуни).

Зокрема у ст.ст. 72–75 Конституції Французької Республіки (із змінами і доповненнями) регламентується правовий статус територіальних колективів (комун, департаментів, регіонів, колективів зі спеціальним статусом і заморських колективів) [7].

Відповідно до ст. 16 польської Конституції, територіальні громади в Польщі – це сукупність мешканців одиниць основного територіального поділу. Базовою одиницею територіального самоврядування на конституційному рівні визнана гміна, інші одиниці місцевого чи регіонального самоврядування визначаються законом (ст. 164 Конституції Республіки Польща) [10, с. 47].

Згідно з ч. 1 ст. 140 Конституції України, територіальна громада – це жителі села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста.

Нагадаємо, що Верховна Рада України 31 серпня 2015 року попередньо схвалила проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) від 01.07.2015 р. (далі – Проект), який передбачає таку редакцію ч. 2 ст. 140: «Територіальну громаду складають мешканці поселення чи поселень відповідної громади» [11]. Отже, у Проекті поряд із терміном «територіальна громада» як первинний суб'єкт місцевого самоврядування вживається термін «громада» як первинна одиниця в системі адміністративно-територіального устрою України. Нагадаємо, що, згідно з ч. 1 ст. 133 Проекту «систему адміністративно-територіального устрою України складають адміністративно-територіальні одиниці: громади, райони, регіони». У наступних частинах нової редакції ст. 133 зазначено, що громада є первинною одиницею в системі адміністративно-територіального устрою України, декілька громад становлять район, Автономна Республіка Крим та області є регіонами України, особливості Києва та Севастополя визначаються окремими законами [11].

Нині серйозною проблемою для України є пасивна, формальна роль територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення. Причиною цього є очевидно те, що основна частина повноважень місцевого самоврядування, по-перше, входить до кола делегованих повноважень державної виконавчої влади, і фактично не належить територіальній громаді, по-друге, ці повноваження належать виконавчим комітетам місцевих рад, що формуються, насамперед сільськими, селищними та міськими головами, без участі громади. Це, на думку науковців, дискредитує ідею локальної демократії, нівелюючи роль жителів відповідних територій у здійсненні місцевого самоврядування [2, с. 15]. Водночас потрібно наголосити, що без активної участі територіальних громад та їх членів у вирішенні місцевих справ формування місцевого самоврядування європейського взірця є неможливе.

Як другий інституційний рівень місцевого самоврядування в країнах Європи можна розглядати систему органів (ради (асамблеї), бургомістр (мер), виконавчі органи).

Так, згідно з ст. 117 Конституції Австрійської Республіки як органи громади повинні у будь-якому випадку діяти: 1) рада громади (представницький орган); 2) правління громади (а в містах, які мають самостійний статус, – міський сенат); 3) бургомістр [10, с. 47].

Європейські країни здійснюють постійний пошук нових організаційних моделей місцевого самоврядування й управління, проводячи експерименти в окремих адміністративно-територіальних одиницях.

Щодо України, то проблемним питанням є наявний нині «дивний» симбіоз муніципальних (місцевих рад) і державних (місцевих державних адміністрацій) структур, що спричиняє лише ілюзію самоврядування на регіональному рівні (районному й обласному) та гальмує процес становлення дієздатних територіальних громад і розвиток місцевого самоврядування в нашій державі.

Вирішення цієї проблеми вбачається у створенні на базі районних та обласних державних адміністрацій виконавчих органів місцевого самоврядування.

Нагадаємо, що проект конституційних змін (щодо децентралізації влади) передбачає створення виконавчих органів місцевого самоврядування на районному й обласному рівнях для здійснення управлінських функцій, які нині належать місцевим державним адміністраціям (ч. 7 ст. 140 Проекту) [11]. Сподіваємося, що вказані зміни після їх прийняття, дадуть змогу вирішити проблему дуалізму муніципальної та державної влади на регіональному рівні місцевого самоврядування в Україні.

Наступним інституційним рівнем організації місцевого самоврядування в європейських країнах є міжмуніципальні об'єднання.

Так, відповідно до ст. 116а Конституції Австрійської Республіки, для виконання окремих завдань у сфері власної компетенції громади можуть об'єднуватися на основі угод у союзи громад. Організацію союзів громад повинно врегульовувати законодавство землі, передбачаючи водночас такі органи, як збори союзу та староста союзу. В союзах громад має бути прийняте положення про вступ і вихід громад, а також про розпуск союзу громад [10, с. 48].

Варто зазначити, що в Україні прийнятий 5 лютого 2015 р. Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [12] сформував нову концептуальну основу територіальної організації місцевого самоврядування, коли створення нових об'єднаних спроможних громад відбувається за їх участю [13, с. 233]. Проте, попри закріплені у Законі принципи, аналіз його положень свідчить про наявність певних суперечностей. По-перше, процесу об'єднання тери-

торіальних громад заважає недосконалість законодавства, або й відсутність деяких законів. Зокрема не прийнятий Закон України «Про місцевий референдум», потребують змін і доповнень закони України «Про місцеве самоврядування» та «Про місцеві вибори». Для врегулювання всіх процедурних питань цього процесу, крім законів, потрібне належне методичне забезпечення. З цією метою Урядом України 8 квітня 2015 р. було затверджено Методику формування спроможних територіальних громад (далі – Методика) [14], яка, зокрема, передбачає врахування інтересів територіальних громад виключно шляхом консультацій уповноважених посадових осіб із представниками органів місцевого самоврядування й їх асоціацій, а також суб'єктами господарювання та їх громадськими об'єднаннями. Однак на практиці так зване «добровільне об'єднання територіальних громад» перетворюється в адміністративно-командну, планову процедуру, якою керують місцеві державні адміністрації під контролем Кабінету Міністрів України.

Окрім того, низку організаційних проблем створюють передбачені Методикою «зони доступності» потенційних адміністративних центрів спроможних територіальних громад, які визначаються на відстані до 20 км дорогами з твердим покриттям, а в деяких випадках – до 25 км [14]. Це, на думку фахівців, може призвести до збільшення віддаленості суб'єктів надання адміністративних і соціально-культурних послуг від місць проживання населення й, як наслідок, – до погіршення якості життя [13, с. 235].

Також об'єднання територіальних громад може призвести до суттєвого зростання навантаження на суб'єктів надання адміністративних і соціально-культурних послуг, з якими вони можуть не впоратися. Водночас Методика формування спроможних територіальних громад не містить жодних розрахунків щодо цього, обмежуючись лише категорією «зони доступності», тобто суто віддаленістю суб'єктів надання послуг від місць проживання населення.

Очевидно, шляхом вирішення зазначених проблем є здійснення ефективних економічних реформ, що дасть змогу в процесі укрупнення територіальних громад підвищити рівень їх самодостатності.

Нагадаємо, що Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (далі – Концепція), схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р., визначає й інші проблеми у сфері місцевого самоврядування й управління. Серед них, зокрема: погіршення якості та доступності надання публічних послуг населенню; зношення теплових, каналізаційних, водопостачальних мереж і житлового фонду; обмеженість

фінансових ресурсів місцевого самоврядування; складна демографічна ситуація в більшості територіальних громад (старіння населення тощо); неузгодженість місцевої політики щодо соціально-економічного розвитку з реальними інтересами територіальних громад; нерозвиненість форм прямого народовладдя; звуження рівня професіоналізму посадових осіб місцевого самоврядування; корпоратизація органів місцевого самоврядування, закритість та непрозорість їх діяльності; надмірна централізація повноважень органів виконавчої влади та фінансово-матеріальних ресурсів; відсторонення місцевого самоврядування від вирішення питань у сфері земельних відносин тощо [15].

У Концепції наведено такі способи вирішення зазначених проблем: визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності місцевих органів публічної влади; забезпечення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень; розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування й органами виконавчої влади на основі принципів субсидіарності та децентралізації; запровадження механізму державного контролю за відповідністю рішень органів місцевого самоврядування Конституції та законам України, а також за якістю надання населенню публічних послуг; максимальне залучення членів громади до прийняття управлінських рішень тощо [15].

Висновки. Нині система місцевого самоврядування в Україні не задовольняє суспільних потреб. Діяльність органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує існування сприятливого життєвого середовища, необхідного для самореалізації людини, надання членам територіальних громад якісних адміністративних, соціально-культурних та інших послуг. Реформа місцевого самоврядування в Україні в контексті децентралізації влади повинна активізувати розвиток демократії, участь населення у вирішенні власних проблем, відстоювання своїх інтересів і потреб, зменшити вплив держави на суспільство. Для успішної реалізації процесів децентралізації в нашій країні у контексті міжнародних стандартів дуже важливим є врахування прогресивного зарубіжного досвіду, зокрема здійснення порівняльно-правового аналізу конституційних положень зарубіжних країн та України щодо місцевого самоврядування й управління.

Стосовно перспектив децентралізації влади в Україні, насамперед потрібно внести зміни до Конституції, передбачені Проектом від 01.07.2015 р., які, зокрема, містять приписи про впровадження інституту префектів, створення виконавчих органів районних та обласних

рад, формування основ нового адміністративно-територіального устрою тощо. Вказані новели покликані наблизити вітчизняну систему місцевого самоврядування до європейського (континентального) взірця. Проте, зважаючи на складність внесення цих конституційних змін через непрості політичні реалії в нашій державі, вбачається за необхідне якомога швидше внести зміни до профільного Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та низки інших у напрямі перерозподілу повноважень на місцях на користь органів місцевого самоврядування та поглиблення децентралізаційних процесів.

Отже, реформування системи місцевого самоврядування й управління є надзвичайно важливим для України. Водночас, зважаючи на іноземний досвід здійснення децентралізації влади, потрібно брати до уваги те, що кожна держава має свої особливості її реалізації. З огляду на це, вбачається, що Україна повинна, з урахуванням усього позитивного у зарубіжних країнах, пройти власний шлях у напрямі успішної й ефективної реформи організації публічної влади на місцях.

1. Стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pres.in.ua/strategiya-innovacij-ta-dobrogo-vryaduvannya-na-miscevomu-rivni.html>
2. Баймуратов М. Децентралізація та компетенція місцевого самоврядування в Україні / М. Баймуратов // Віче. – 2015. – № 12. – С. 14–17.
3. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посібник / В. В. Кравченко. – Вид. 3-тє, виправл. та доповн. – К.: Атіка, 2004. – 512 с.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування. Страсбург, 15 жовтня 1985 р. Офіційний переклад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036
5. Конституція Італійської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: C:/Users/user/Downloads/costituzione%20in%20cirillico_899.pdf
6. Конституція Федеративної Республіки Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.1000dokumente.de/index.html/pdf/index.html?c=dokument_de&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru
7. Конституція Французької Республіки 1958 г. з змінами, внесеними 23 лютого 2008 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/constitution/constitution_russe_version_aout2009.pdf
8. Конституція Бельгії от 17 лютого 1997 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.urzona.com/index.php?catid=65:2010-07-22-19-48-30&id=454:---17-->
9. Конституція Швеції (Королівства Швеція) от 27 лютого 1974 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sweden4rus.nu/rus/info/juridisk/konstytucija_shvecii.asp

10. Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування / автори доповідей І. І. Бодрова, П. М. Любченко. Серія «Наукові доповіді». – Х.: Оберіг, 2012. – Вип. 3. – 64 с.

11. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): Проект Закону України від 01 липня 2015 р. № 2217а, попередньо схвалений Верховною Радою України 31 серпня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812

12. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 91 (зі змінами).

13. Болдирев С. В. Добровільне об'єднання територіальних громад як складова реформи територіальної організації влади в Україні / С. В. Болдирев // Від громадянського суспільства – до правової держави: тези доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 482 с. – С. 233–236.

14. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>.

15. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

Бедрий Р. Б. Конституционно-правовое обеспечение местного самоуправления в Украине и в европейских странах

Анализируются проблемные вопросы конституционно-правового обеспечения местного самоуправления в Украине в контексте европейского опыта. В частности, указывается, что в нашем государстве продолжается поиск оптимальной модели организации местного самоуправления, также требует усовершенствования правовое обеспечение функций и компетенции местных органов на основании принципов субсидиарности и децентрализации. Кроме этого, акцентируется внимание на недостаточно четкой конституционно-правовой регламентации разных системных уровней местного самоуправления в Украине, а именно: территориальных сообществ, органов местного самоуправления и объединенных территориальных сообществ. При этом упоминаются положения конституций зарубежных государств, предусматривающие соответствующие позиции. Сделан вывод, что для успешной реализации процессов децентрализации в нашей стране в контексте международных стандартов очень важно учитывать прогрессивный зарубежный опыт, включая осуществление сравнительно-правового анализа конституционных положений зарубежных стран и Украины, регулирующих вопросы местного самоуправления.

Ключевые слова: *местное самоуправление, территориальное сообщество, принцип субсидиарности, принцип децентрализации, зарубежный опыт, европейские страны, конституционно-правовое обеспечение.*

Bedriy R. B. Constitutional and Legal Support of Local Self-Government in Ukraine and in European countries

The problematic issues of the constitutional and legal support of the local self-government in Ukraine within the context of European experience have been analyzed. In particular, it is noted that in our state an optimal model of local self-government organization is still looking for, the legal support of the functions and competence of local authorities on the basis of the principles of subsidiarity and decentralization needs to be improved. In addition, it is emphasized on insufficiently precise constitutional and legal regulation of different system levels of the local self-government in Ukraine, namely, territorial communities and local self-government authorities and united territorial communities. In this case, the provisions of the constitutions of foreign countries containing the relevant provisions (the Constitutions of Italy, Germany, France, Belgium, Austria, Poland, Sweden) are given. It has been concluded that for the successful implementation of decentralization processes in our country, within the context of international standards, the consideration of the progressive foreign experience, including the implementation of a comparative legal analysis of the constitutional provisions of foreign countries and Ukraine regarding local self-government and governance is a very important factor. Herewith, taking into account the foreign experience of power decentralization, the attention should be paid to the fact that each state has its own peculiarities of its realization. In view of this fact, it is seen that taking into account all the positive factors in foreign countries Ukraine should go its own way in the direction of successful and effective reform of the public authority organization at the local level.

Key words: *local self-government, territorial community, principle of subsidiarity, principle of decentralization, foreign experience, European countries, constitutional and legal support.*

Стаття надійшла 22 листопада 2017 р.

УДК 340:341.231

**М. Т. Гаврильців,
Г. Ю. Лук'янова**

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ
ТА СУВЕРЕННИХ ПРАВ ДЕРЖАВИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Комплексно досліджено загальнотеоретичні та конституційно-правові засади державного суверенітету і суверенних прав держави на сучасному етапі. Проаналізовано особливості їх реалізації й основні тенденції розвитку в умовах глобалізації і посилення європейських інтеграційних процесів. Доведено, що невичерпність суверенних прав характерна тільки суверенній державі, адже державний суверенітет створює беззаперечну